

З наведено аналізу видно, що перелік показників осіб, потерпілих від злочинів, який міститься у чинній статистичній звітності (він зберігся і у 2013-2014 рр.) містить певну кримінологічно значиму інформацію, але в цілому є недостатнім. Це підтверджує необхідність розроблення нової спеціальної форми статистичної звітності «Звіт про осіб, які потерпіли від злочинів», що неодноразово пропонувалось у кримінологічній літературі. Для створення цього звіту буде необхідно також доповнити Єдиний реєстр досудових розслідувань (ЄРДР) віртуальною карткою на особу, яка потерпіла від злочину.

ВІКТИМОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖЕРТВИ НАВМИСНОГО ВБИВСТВА

Горбачевський В.Я., доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін ННПП НАВС

Дослідженню поведінки потерпілих у останні роки в юридичній літературі все більше уваги приділяють вчені і практики. Відповідно до ст. 55 КПК України потерпілим (жертвою) у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди.

У кримінологічній літературі достатньо широко висвітлено роль жертви злочину перш за все у роботах відомих вчених П.С.Дагеля, О.М. Джужі, С.С. Остроумова, В.І. Полубинського, Д.В. Рівмана, Л.В.Франка, Чечель Г.І. та інших.

В ході кримінального провадження поряд з встановленням та вивченням особи злочинця дуже важливо дослідити і особу жертви у окремих найбільш важливих аспектах цієї проблеми, дозволяючих глибше зрозуміти кримінологічну природу насильницьких злочинів, а саме вбивств та зокрема вбивств на замовлення.

Пояснюється це тим, що остаточне прийняття зловмисником рішення відносно скоєння злочину, значною мірою залежить від поведінки потерпілого, який нерідко своїми необережними, протиправними чи аморальними вчинками може створити криміногенну ситуацію, сприяючи настанню злочинного результату. Тому при вивченні механізму злочинної поведінки необхідна всебічна і об'єктивна оцінка потерпілого як одного з найважливіших структурних елементів ситуації.

Існуюча практика боротьби зі злочинністю свідчить про те, що у ряді випадків дії злочинців певною мірою детерміновані поведінкою і особистими якостями самих потерпілих. Тому важливо співставити особисті властивості злочинця і жертви, що дозволяє з'ясувати критерії переростання відносин у злочин, зокрема який реальний вклад у це переростання злочинця і його жертви.

Аналіз практики свідчить, що в процесі посягання серед жертв вбивств є жінки та чоловіки, неповнолітні, престарілі тощо.

Найчастіше жертвами вбивств на замовлення стають: 1. Особи, що обіймають керівні посади у великих державних і комерційних структурах (керівники підприємств, акціонерних товариств і об'єднань, фінансово-кредитних установ, торгових комплексів і фірм).

2. Лідери і члени злочинних угруповань і товариств ("злочинні в законі", лідери, авторитети і активні члени). 3. Представники вищих органів державної влади і управління, керівники політичних партій і громадських рухів. 4. Працівники правоохоронних органів (МВС, СБУ, прокуратури, судів, податкової поліції, митних служб). 5. Працівники засобів масової інформації (телебачення, радіо, друку). 6. Представники дрібного та середнього бізнесу. 7. Особи, які вчинили тяжкі злочини.

8. Особи, які ведуть паразитичний спосіб життя або систематично зловживають спиртними напоями. 9. Особи, які мають в своєму володінні приватизоване майно та інші цінні речі. 10. Особи, які раніше вчинили вбивство. 11. Особи, які мають кредиторсько-дебіторську заборгованість. 12. Особи, яких знищують через ревності.

Віктимологічна характеристика жертви має надзвичайно важливе значення для встановлення мотиву вчинення злочину та в свою чергу дозволяє висунути версії стосовно осіб, які найбільш зацікавлені у вчиненні замовленого вбивства.

Збір і детальне вивчення даних про особу потерпілого, встановлення причинного зв'язку між обставинами, що стосуються жертви і фактом скоєння злочину, особливо по справах про навмисні вбивства, має значний інтерес для попередження і розкриття цих злочинів, вірної кваліфікації вчинків злочинця, встановлення ступеня його вини та міри покарання.

Не дивлячись на значний розвиток останнім часом віктимологічних досліджень, їх наукове і практичне значення у боротьбі зі злочинними посяганнями, вони не завжди враховуються в організації попереджувальної роботи, що вкрай необхідно, адже насильницькі злочини, в тому числі вбивства на замовлення, відносяться до злочинів віктимного характеру і мають високий рівень латентності.

Аналіз кримінальних проваджень свідчить, що вибір жертви у вбивствах на замовлення практично не буває випадковим. Дослідження віктимологічної поведінки потерпілих показують, що замовник вбивства і жертва тісно пов'язані суспільними, економічними, особистими проблемами.

За даними МВС України та результатами вивчення думки практичних працівників, жертви вбивств на замовлення за соціальним положенням у переважній більшості - керівники підприємств різних форм власності, банкіри, ділки тіншової економіки, політичні діячі,

представники кримінального світу, журналісти, члени родин або одна із сторін любовних стосунків.

Неможливо обминути такий фактор як провокуюча поведінка жертви, а саме провокаційні дії з боку потерпілого, такі як: погрози, образа, знущання, шантаж, вимагання насильницькими діями матеріальних та інших благ, з одного боку, та відверта демонстрація надприбутків, довіра малознайомим, нерозбірливі зв'язки і статеві стосунки з іншого боку, часто є віктимологічними факторами, обумовлюючими дії злочинця.

Особливості віктимологічної характеристики жертви, зокрема соціальне становище в суспільстві, дозволяють з великою вірогідністю встановити замовника вбивства. Вченими напрацьовано типові ситуації в залежності від того, хто є потерпілим, а також заходи віктимологічної профілактики кримінальних правопорушень.

Якщо, наприклад, вбитий керівник великого державного або комерційного підприємства, акціонерного товариства, фінансово-кредитної установи чи банку, то найбільш вірогідним замовником вбивства може бути:

- керівник фінансово-кредитної установи, банку або керівник іншого підприємства;

- колишній керівник комерційної чи фінансово-кредитної установи, банку, з вини якого він зазнав банкрутства.

Співвідношення жертви і виконавця вбивства менш психічно пов'язані між собою. Але між виконавцем і жертвою може існувати психологічний зв'язок, у випадку, якщо він знайомий з потерпілим. Якщо ж виконавець не знайомий з жертвою, його підготовчі дії і спосіб вчинення злочину не так тісно пов'язані між собою.

В залежності від характеру та соціального стану, наявності між ними протиріч, обумовлюють дії виконавця під час вчинення вбивства, а також найбільш характерно проявляються після вбивства.

Таким чином, залежно від жертви вбивства можна зробити певний висновок про те, хто замовив вбивство або хто його вчинив. Ці та інші обставини свідчать про те, що коло замовників обмежене. Головне в попередженні та розкритті цих злочинів встановити ознаки, які є домінуючими і можуть сприяти успішному попередженню або розкриттю злочину.

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНДЕКСУ ВІКТИМІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

Кальченко Т.Л., кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

Згідно ст. 3 Конституції України людину, її життя і здоров'я, недоторканість і безпеку визнано найвищою соціальною цінністю, що